

Збереження архітектурно-декоративної пластики фасадів історичної забудови кінця ХІХ – початку ХХ ст. м. Києва

Сідорова М.-Ю. А.

науковий керівник: Сідорова О.І.

Кафедра дизайну інтер'єру,

Факультет архітектури, будівництва та дизайну,

Національний авіаційний університет,

Київ, Україна

julike96@gmail.com

Анотація — робота присвячена проблемі збереження архітектурно-декоративної пластики фасадів забудови кінця ХІХ - початку ХХ ст. в м. Києві. В роботі запропоновано принципи класифікації та розроблено власне класифікацію елементів архітектурно-декоративної пластики фасадів, які найчастіше знищуються під час реконструкції та ремонту будівель, визначено зв'язок композиції архітектурно-декоративної пластики з композиційною структурою фасадів.

Ключові слова — фасади забудови кінця ХІХ – початку ХХ ст., архітектурно-декоративна пластика, класифікація, збереження.

І. ВСТУП

Краса та самобутність міста Києва полягає не лише в унікальному живописному ландшафті, виразних силуетах та витонченій пластичності пам'яток архітектури, але й у оригінальних архітектурних та декоративних деталях фасадів рядової фонові забудови, які є невід'ємною складовою міського середовища. Портали, двері, балкони, грати проїздів, піддашся, декоративні гіпсові міжвіконні та підвіконні вставки, капітелі колон, об'ємна та барильєфна скульптура відрізняються особливою душевністю, доброю іронією і несуть у собі унікальну інформацію історичного, міфологічного та езотеричного характеру. Під час ремонтів та реконструкції такі елементи часто втрачаються, що приводить до руйнації особливої київської атмосфери міського середовища. В архітектурних та декоративних деталях часто закодовані певні символічні послання - «мантри-обереги», із знищенням яких утворюється дірки у енергетичній тканині міста. Тому виявлення таких елементів та збереження їх є надзвичайно важливою задачею.

ІІ. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Швидкі темпи реконструкції і забудови історичного центру Києва приводять до руйнації та знищення фонові забудови та цінної фонові забудови, яка часто має унікальні архітектурні деталі, оригінальну декоративну пластику фасадів. Руйнуються або продаються для встановлення в приватних будівлях цінні двері, грати проїздів, піддашся, балконні грати, елементи скульптурного декору фасадів. В результаті місто втрачає свою самобутність.

Аналіз та класифікація архітектурно-декоративної пластики фасадів кінця ХІХ початку ХХ ст. дозволить зупинити процес її знищення та здійснювати поступово і методично її збереження та відновлення. Таким чином виникає потреба у розробці принципів класифікації архітектурно-декоративної пластики фасадів та проведення такої класифікації, що дозволить виявити та зберегти важливі акценти міського історичного середовища м. Києва та його енергетичну тканину.

ІІІ. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Зростаючий обсяг масової житлової забудови в кінці ХІХ на початку ХХ ст. обумовив будівництво будинків за загальними композиційними схемами.

Композиція завжди первинна, вона є генетичною основою будівлі, стилістика вторинна. Серед загальної різноманітності київської забудови кінця ХІХ початку ХХ ст. житлові будинки різних стилів часто мають спільну композиційну структуру фасадів; будівлі, об'єднані спільною стилістикою, такі спільні схеми мають ще частіше, не кажучи вже про будівлі, зведені за проектами одного автора - архітектора.

Спорудження будівель за типологічними схемами в кінці ХІХ на початку ХХ ст. стало свого роду продовженням "типового" будівництва ХVІІІ - ХІХ ст., яке в той час називалося "зразковим", "повторним", "нормальним" тощо.

Загальні типологічні схеми побудови мали і численні архітектурно - конструктивні деталі фасадів будинків (двері, балконні ґрати, ґрати проїздів, піддашся), які у великій кількості виготовлялися будівельними артілями, ремісничими майстернями. Особливо багато вироблялося типових балконних ґрат і гіпсових декоративних підвіконних вставок. Це пояснювалось підвищеним попитом на ці вироби і неможливістю виконати всі індивідуальні замовлення.

На складах ремісничих цехів, будівельних контор, артілей зберігалися типові, розмножені, виготовлені за кількома зразками - малюнками гнуті, виліпані, ковані балконні ґрати, запроєктовані, напевне, раніше якимось архітектором, а відтепер пропоновані новим замовником. Ці ґрати часто використовувались тим же автором - архітектором для інших своїх будинків (так, наприклад, балконні ґрати, спроєктовані В.Н.Риковим для будинку на вул. Саксаганського, 68/21, були використані ним для будинку на вул. І.Франка, 17, те саме можна сказати про балконні ґрати, виконані за малюнками А.К.Краусса та ін.). Аналіз, систематизація, класифікація та типологізація архітектурно-декоративної пластики фасадів дозволить сприяти збереженню самобутності міського середовища м. Києва.

Архітектурно-функціональні деталі та декоративна пластика фасадів невід'ємно пов'язані з композиційною структурою фасадів.

В процесі дослідження виділені наступні типи архітектурно-функціональних елементів:

1. Завершення будівель;
2. Портали та вхідні двері;
3. Балкони та балконні огорожі;
4. Решітки проїздів;
5. Піддашся;
6. Еркери;
7. Вікна;
8. Вирішення вертикалі сходів.
9. Міжвіконні та підвіконні гіпсові скульптурні вставки.
10. Капітелі колон.

Всі ці типи архітектурно-функціональних елементів класифіковано за двома основними групами ознак: перша група – матеріально-конструктивні та формотворчі ознаки; друга група – композиційно-стилістичні ознаки.

Наприклад, вхідні двері класифікуються по кількості ступок та наявності засклення:

1. Двохстульчасті з заскленням – це найбільш розповсюджений тип вхідних дверей, він зустрічається в будівлях усіх стилів;
2. Двохстульчасті без засклення – зустрічаються на фасадах усіх стилів крім неоготики;
3. Трьохстульчасті з заскленням – зустрічаються в будівлях в стилі неоренесанс, неокласицизм, модерн;
4. Трьохстульчасті без засклення – в будівлях неоренесансу;
5. Чотирьохстульчасті з заскленням – в будівлях модерну, неоготики, неоренесансу.

Балкони класифікуються за формою плану:

1. Прямокутні - в будинках усіх стилів;

2. Трапецієвидні – в будинках модерну,

3. Овальні та круглі – в будинках модерну, бароко-ренесансних стилів та в будівлях неруського стилю.

Композиція архітектурних деталей завжди пов'язана з загальною композицією фасаду.

Наприклад, композиційна структура балконних ґрат в симетричних коротких будівлях з композицією фасаду, яка має тенденцію до центричності, з виділеним центральним поясом, як правило, теж є центричною, з яскраво вираженим центральним елементом. Композиція балконних ґрат асиметричних і протяглих будівель з кількома домінуючими в композиції фасаду вертикальними поясами також є поясною: горизонтально - поясною на вертикальній структурі ґрат або вертикально - поясною, що складається з вертикальних секцій часто з центричною композицією кожної секції без яскраво вираженого центрального елементу.

Якщо в протяглій будівлі достатньо виражена центральна частина (підкреслена еркерами) або якщо центральний вертикальний пояс розширений і дорівнює прилеглим частинам фасаду (або домінує над ними), в композиції балконних ґрат також з'являється центричність: це або поява у вертикальній структурі ґрат центрального елементу, або центричність композиції кожної тепер вже горизонтальної секції ґрат.

IV. ВИСНОВКИ

Архітектурно-функціональні деталі та декоративна пластика фасадів мають чітко визначене і обумовлене умовами сприйняття та символічним значенням архітектурно-декоративних елементів місце на фасаді. Архітектурно-декоративна пластика та композиція архітектурних деталей невід'ємно пов'язані з композиційною структурою фасадів.

Всі виявлені типи архітектурно-функціональних елементів класифіковано за двома основними групами признаков: перша група – матеріально-конструктивні та формотворчі признаки; друга група – композиційно-стилістичні ознаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Сідорова О.І. Художньо-структурні особливості архітектурних фасадів житлових будівель Києва кінця 19-поч. 20 сторіч Українська академія мистецтва: зб. дослідницьких та науково-методичних праць. –К.: Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 2009. – Вип.15. – С. 184-193.
- [2] Сідорова О.І. Семантика київських фасадів. Українська академія мистецтва: зб. дослідницьких та науково-методичних праць. –К.: Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 2009. – Вип.16. – С. 163-173.
- [3] Сідорова О.І. Розділи «Типи фасадів будівель у містобудівній ситуації. Класифікація композиційної структури фасадів. Символіка фасадів.» В монографії «Забудова Києва доби класичного капіталізму або коли і як місто стало європейським.» – К.: Варто, 2012. – 560с.
- [4] Сідорова О.І. Композиційні та езотеричні особливості лінії партеру історичного міського середовища. / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Науково-технічний збірник. – К.: «ЖНУБА», 2014. – Вип.№36. – Стор. 226-235.